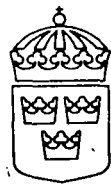

Jordbruksutskottets betänkande

1985/86:23

om vattenrätt

JoU
1985/86:23

Sammanfattning

I betänkandet behandlas två motioner på vattenrättens område. Båda motionerna innehåller förslag om att vattenlagen bör ändras så att naturvårdsverket ges talerätt i vattenmål.

Motionerna avstyrks av utskottet.

Till betänkandet har fogats ett särskilt yttrande (fp).

Motionerna

Motion 1985/86:Jo801 av Barbro Sundberg och Per Arne Aglert (fp), vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till förändring i vattenlagen så att naturvården får partsställning och därmed kan föra sin egen talan via naturvårdsverket och länsstyrelsen.

Motion 1985/86:Jo802 av Mats O Karlsson m. fl. (s), vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till ändring i vattenlagen som ger naturvårdsverket rätten att företräda de allmänna intressena i mål enligt vattenlagen.

Utskottet

Utgångspunkt för den kritik som motionärerna samstämmigt riktar mot nuvarande ordning – med kammarkollegiet som förträdare för de allmänna intressena i vattenmål – är ett vattenföretag i nedre Dalälven, Untra kraftverk, vilket för närvarande är föremål för domstolsprövning i vad gäller villkoren för verksamheten och en föreslagen ökad vattenavtappning genom Storgysinge regleringsdamm. Regleringen berör enligt motionärerna det s. k. Båtforsområdet (i Tierps kommun, Uppsala län), vars särpräglade flora och fauna för sitt fortbestånd uppges vara helt beroende av vattenföringen genom området.

I motionerna görs gällande att kammarkollegiet inte har beaktat de naturvårdssynpunkter som i Båtforsärendet har framförts från bl. a. statens naturvårdsverk och länsstyrelsens naturvårdsenhet. Mot den bakgrunden anser motionärerna att en lagändring bör ske av innebörd att naturvårdens företrädare ges partsställning i vattenmål.

Enligt 12 kap. 20 § och 13 kap. 25 § vattenlagen (1983:291) är det kammarkollegiet som för talan i vattenmål för att tillvarata allmänna

intressen. Också en kommun får föra talan för att tillvarata allmänna intressen inom kommunen.

Som framhålls i den ena av de två nu aktuella motionerna (Jo801) var frågan om bevakningen av allmänna intressen i vattenmål föremål för särskild uppmärksamhet i samband med den nu gällande vattenlagens tillkomst (prop. 1981/82:130, JoU 1982/83:30).

I propositionen (s. 148) biträdde föredragande departementschefen (justitieministern Petri) vattenlagsutredningens förslag att uppgiften att företråda allmänna intressen i vattenmål även i fortsättningen skulle ligga på kammarkollegiet. Han åberopade därvid särskilt att det i domstolsförfarandets natur ligger att man måste begränsa antalet parter som skall kunna ta självständiga processuella initiativ för det allmänna. Vidare framhöll han bl. a. den långtgående officialprövningsskyldighet som enligt vattenlagen ankommer på de vattenrättsliga tillståndsmyndigheterna.

I sitt av riksdagen godkända betänkande (JoU 1982/83:30) hade utskottet inget att erinra mot regeringens förslag i nu aktuellt hänseende. Utskottet anförde bl. a. följande.

Vattendomstolarna och förrättningsmännen har enligt VL en långtgående skyldighet att oavsett yrkanden pröva olika frågor som kan komma upp i ett tillståndsärende, särskilt i vad mån hänsyn bör tas till allmänna intressen. Yttranden över en ansökan om tillstånd till ett vattenföretag skall inhämtas från olika myndigheter. Bland sådana myndigheter nämns uttryckligen i lagen, beroende på företagets art eller inverkan, kammarkollegiet, fiskeristyrelsen, naturvårdsverket, planverket, sjöfartsverket, länsstyrelsen och berörd kommun. Utlåtanden kan även inhämtas från andra förvaltande myndigheter.

För att underlätta vattendomstolens uppgift att beakta de allmänna intressena och samtidigt möjliggöra ett djupare inträngande i dessa frågor har kammarkollegiet ålagts att föra talan för tillgodoseende av de allmänna intressena i flera av de nuvarande vattenmålen. I ansökningsmål om bl. a. byggande i vatten och vattenreglering skall ansökningshandlingarna och vattendomstolens kungörelse sändas till kollegiet. Kollegiet avgör om det ansökta företaget berör allmänna intressen som behöver bevakas under processen. Motsvarande funktion skall kollegiet fylla vid syneförrättningar i fråga om vissa torrlägnings- och vattenregleringsföretag. Kammarkollegiet skall också föra talan för det allmänna när det gäller nyprövning och avgifter m. m. enligt VL.

Vid bevakningen av de allmänna intressena är kammarkollegiet uppenbarligen i stor omfattning beroende av initiativ och råd från berörda fackmyndigheter. Så har det t. ex. ansetts vara av stor vikt att statens naturvårdsverk bevakar allmänna miljövårdsintressen i vattenmål, särskilt sådana som avser vattenbyggnadsföretag. Därvid har det förutsatts att kollegiets talan utförs i nära samarbete med naturvårdsverket (se prop. 1969:28 s. 290).

Vid sidan om kammarkollegiet har kommunerna sedan 1962 rätt att självständigt föra talan i vissa vattenmål för att tillgodose allmänna intressen inom orten. Andra myndigheter än kammarkollegiet och kommunen har däremot inte rätt att föra någon självständig talan i vattenmål för tillgodoseende av allmänna intressen.

Enligt propositionen bör det allmänna även i fortsättningen, för bevakning av allmänna intressen, företrädas av kammarkollegiet och berörda kommuner. Begränsningen till dessa organ avser frågor där det allmänna självt skall

ta ett processuellt initiativ antingen som sökande eller som motpart till företagaren.

Annorlunda förhåller det sig enligt föredraganden vid den ursprungliga tillståndsprövningen av ett vattenföretag, då den principiellt viktigaste avvägningen mellan företagariintresset och allmänintresset skall ske. Den långtgående officialprövningsskyldighet för tillståndsmyndigheten som kommer att föreligga även enligt den nya vattenlagen innebär att domstolen resp. förrättningsmannen skall se till att utredningen blir så fullständig som möjligt, bl. a. genom att inhämta yttranden från berörda myndigheter. En sådan ordning kräver med nödvändighet att alla de särskilda myndigheter som har till uppgift att bevaka vissa typer av allmänna intressen var för sig och ibland också oberoende av varandra framför sina synpunkter och förslag direkt till tillståndsmyndigheten. Några krav på att formella yrkanden måste framställas genom kammarkollegiet eller kommunen bör enligt föredraganden inte ställas upp i sådana fall, utan vad myndigheterna har anfört bör betraktas av tillståndsmyndigheten inom ramen för dess officialprövnings- och utredningsskyldighet. Myndigheterna bör också ha rätt att i ett till högre instans fullföljt mål anföra sina synpunkter, dock utan ställning av part (jfr NJA 1959 s. 81).

Justitieministern (statsrådet Wickbom) besvarade nyligen i riksdagen en interpellation (1985/86:26) av Mats O Karlsson om förstärkt bevakning av naturvårdsintressena i vattenmål. I sitt svar framhöll justitieministern att den nya vattenlagen i betydande utsträckning har stärkt naturvårdens ställning vid tillståndsprövningen och även inneburit väsentligt ökade möjligheter att ompröva villkoren för redan meddelade tillstånd. Enligt justitieministern förelåg det därför generellt sett inte något behov av att ändra vattenlagen för att stärka naturvårdens intressen. Beträffande myndighetsbevakningen av de allmänna intressena betonade han vattendomstolarnas skyldighet att utan yrkande pröva olika frågor och att domstolen för dessa hänsynstaganden skall inhämta yttranden från olika fackmyndigheter. Efter att ha redogjort för bakgrunden till att kammarkollegiet också i den nya vattenlagen givits rätt att föra det allmännas talan i vattenmål uttalade justitieministern att kammarkollegiet i dessa mål självfallet skall samråda med fackmyndigheter och andra.

De överväganden som – i enlighet med vad som redovisats i det föregående – har legat till grund för den gällande ordningen att kammarkollegiet för det allmännas talan i vattenmål äger enligt utskottets mening alljämt full giltighet. Vad som har anförts i de nu ifrågavarande två motionerna är inte ägnat att föranleda någon ändrad inställning härvidlag från utskottets sida. Utskottet finner således att det inte föreligger skäl att vidta någon sådan ändring i vattenlagen som motionärerna har föreslagit. Därvid har utskottet – i likhet med justitieministern i sitt interpellationssvar – beaktat den långtgående skyldighet som enligt vattenlagen vilar på domstolarna att oavsett yrkanden pröva olika i målet uppkomna frågor, särskilt i vad mån hänsyn skall tas till allmänna intressen (3 kap. 1–4 §§ vattenlagen) samt, vilket förtjänar att än en gång understrykas, att det förutsätts att kammarkollegiet i vattenmål utför sin talan i nära samarbete med berörda fackmyndigheter.

Utöver dessa uttalanden av utskottet är någon åtgärd från riksdagens sida med anledning av motionerna Jo801 och Jo802 enligt utskottets mening inte

erforderlig. Motionerna avstyrks således.

JoU 1985/86:23

Utskottet hemställer

att riksdagen lämnar motionerna 1985/86:Jo801 och 1985/86:Jo802 utan ytterligare åtgärd.

Stockholm den 6 maj 1986

På jordbruksutskottets vägnar

Karl Erik Olsson

Närvarande: Karl Erik Olsson (c), Håkan Strömberg (s), Arne Andersson i Ljung (m), Lars Ernestam (fp), Martin Segerstedt (s), Sven Eric Lorentzon (m), Jan Fransson (s), Margareta Winberg (s), Jens Eriksson (m), Åke Selberg (s), Lennart Brunander (c), Leif Marklund (s), Kaj Larsson (s), Bengt Rosén (fp) och Berith Eriksson (vpk).

Särskilt yttrande

Lars Ernestam och Bengt Rosén (båda fp) anför:

Vid prövning av mål enligt vattenlagen är bedömningen av naturvårdsintressen av största vikt. Dessa frågeställningar aktualiseras i motion 1985/86:Jo801, där förslag begärs syftande till att ge naturvårdsverket och länsstyrelsen möjlighet att föra talan i vattenmål för att tillvarata naturvårdens intressen.

Kammarkollegiet äger enligt vattenlagen företräda de allmänna intressena i vattenmål. Det är enligt vår uppfattning angeläget att den nuvarande vattenlagen, som trädde i kraft den 1 januari 1984, får vara tillämplig i tillräckligt lång tid för att en utvärdering skall kunna göras om huruvida naturvårdsintressena bevakas i tillräcklig omfattning. Vi har därför inte yrkat bifall till motionen.

I avvaktan på att en sådan utvärdering kan göras förutsätter vi att kammarkollegiet samråder med andra berörda allmänna intressen så att de alltmer hotade naturvårdsintressena får den tyngd som är erforderlig. Det är i detta sammanhang värt att notera att Sverige har ratificerat Bernkonventionen som ger förpliktelser till skydd för utrotningshotade växter och djur.